

‘*Op aarde schitteren we even* is een meesterwerk: een verbijsterend mooi boek, vol wijsheid en pijn. Achteraf lijkt het voor de hand liggend dat een jonge, in Saigon geboren homoseksuele dichter de *Great American Novel* zou schrijven. Ik denk echt dat het dat is. Een geweldig geschenk aan de wereld.’ – **Max Porter**

‘Een gekwetste, adembenemende liefdesbrief die nooit bedoeld was om verstuurd te worden. Een krachtige getuigenis van magie en verlies. Een wonder.’ – **Marlon James**

‘*Op aarde schitteren we even* zal – terecht – worden omschreven als briljant, schokkend, urgent, noodzakelijk. Maar het woord waar ik telkens weer bij terugkom is “rauw”: zo krachtig zijn hier de emoties, en zo voel je je nadat je het boek hebt gelezen: uitgeschuurd tot op het bot. Met de precisie van een dichter onderzoekt Ocean Vuong of het onder woorden brengen van je ervaring wonden kan hechten die generaties overspannen, en of het ooit mogelijk is om echt gehoord te worden door degenen van wie we het meest houden.’ – **Celeste Ng**

‘Ocean Vuong stuit op de beperkingen van de taal – dit boek is gericht aan een moeder die het niet kan lezen – en verruimt ons besef van wat literatuur zichtbaar, denkbaar en voelbaar kan maken door grenzen, generaties en genres te overstijgen. Dit is een moedig, belichaamd onderzoek naar de kluwen van koloniale en persoonlijke geschiedenissen. Het is ook een geweldig pleidooi voor verbazing in plaats van ironie – voor de transformerende mogelijkheden van de liefde.’ – **Ben Lerner**

‘Je krijgt niet vaak de kans om woorden als “briljant” en “opmerkelijk” te gebruiken voor een roman, en zeker niet voor een eerste roman. Bedankt, Ocean Vuong, voor deze briljante en opmerkelijke eerste roman.’ – **Michael Cunningham**

Ocean Vuong

*Op aarde
schitteren we even*

Vertaald door Johannes Jonkers



HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2019

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel: *On Earth We're Briefly Gorgeous*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Penguin Press, 2019

© Ocean Vuong, 2019

© Vertaling uit het Amerikaans: Johannes Jonkers, 2019

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2019

© Omslagfoto: Sam Contis

Omslagontwerp: Darren Haggar, New York

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Tom Hines

ISBN 978 90 488 4683 2

ISBN 978 90 488 4684 9 (e-book)

NUR 302

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.



Voor mijn moeder

Maar ik zal eens kijken of ik – door deze woorden te gebruiken als een lapje grond en mijn leven als een hoeksteen – voor jou een midden kan bouwen.

– Qiu Miaojin

Ik wil je de waarheid vertellen, en ik heb je al verteld over de brede rivieren.

– Joan Didion

I

Laat ik opnieuw beginnen.

Lieve ma,

Ik schrijf je om je te bereiken – zelfs als elk woord dat ik opschrijf één woord verder van jou is verwijderd. Ik schrijf om terug te gaan naar die keer in het wegrestaurant in Virginia, toen je vol afgrijzen naar het opgezette hert staarde dat boven de frisdrankautomaat bij de wc's hing. Zijn gewei wierp een schaduw over je gezicht. In de auto schudde je voortdurend je hoofd. 'Ik begrijp niet waarom ze dat doen. Zien ze niet dat het een lijk is? Een lijk hoort weg te gaan, niet zo voor altijd vast te zitten.'

Ik denk nu aan dat hert, hoe je in zijn zwarte glazen ogen staarde en je weerspiegeling zag: je hele lichaam, vervormd in die levenloze spiegel. Hoe je geschokt was, niet door het groteske van een opgehangen onthoofd dier, maar doordat het opgezette hert een dood belichaamde die niet zal eindigen, een dood die blijft sterven als we erlangs lopen om onze behoefte te doen.

Ik schrijf omdat ze tegen me hebben gezegd dat ik een zin nooit moest beginnen met *want*. Maar ik deed geen poging een zin te maken – ik deed een ontsnappingspoging. Want vrijheid, heb ik gehoord, is niets anders dan de afstand tussen de jager en zijn prooi.

Herfst. Ergens boven Michigan begint een kolonie van ruim vijftienduizend monarchvlinders aan haar jaarlijkse trek naar het

zuiden. In twee maanden tijd, van september tot november, trekken ze vleugelslag voor vleugelslag van Zuid-Canada en de Verenigde Staten naar delen van Centraal-Mexico, waar ze de winter zullen doorbrengen.

Ze strijken te midden van ons neer, op vensterbanken en hekken, op waslijnen die nog trillen van het gewicht van de net opgehangen was, op de motorkap van een bleekblauwe Chevrolet. Hun vleugels vouwen zich langzaam op, alsof ze opgeborgen worden, en klappen dan open voor de vlucht.

Er is maar één nacht met vorst nodig om een hele generatie uit te roeien. Leven is dus een kwestie van tijd, van timing.

Die keer dat ik vijf of zes was en een streek uithaalde: ik besprong je van achter de gangdeur en riep 'Boem!' Je schreeuwde met een gegroefd en vertrokken gezicht, barstte toen in snikken uit en greep je borst vast terwijl je hijgend tegen de deur leunde. Ik stond perplex, mijn speelgoedlegerhelm scheef op mijn hoofd. Ik was een Amerikaanse jongen en papegaaide wat ik op tv zag. Ik wist niet dat de oorlog nog steeds in jou zat, dat er om te beginnen een oorlog was, dat die, zodra die je leven binnendringt, nooit meer weggaat, alleen maar echoot, een geluid dat het gezicht vormt van je eigen zoon. Boem.

Die keer in groep vijf dat ik met hulp van mevrouw Callahan, mijn lerares Engels als tweede taal, het eerste boek las dat ik mooi vond, een kinderboek van Patricia Polacco met de titel *Dondertaart*. Als een meisje en haar grootmoeder in dat verhaal een storm zien aankomen aan de groene horizon, gaan ze niet de raamluiken sluiten of planken op de deuren spijkeren, maar een taart bakken. Ik was uit het veld geslagen door deze daad, deze hachelijke maar dappere afwijzing van gezond verstand. Terwijl mevrouw Callahan met haar mond bij mijn oor achter me stond, werd ik steeds dieper de stroom van taal in getrokken. Het verhaal ontvouwde zich, de storm erin stak op terwijl ze sprak, en stak nog een keer op toen ik de woorden herhaalde. Een taart bakken in het oog van een storm; suiker tot je nemen als het gevaar het grootst is.

De eerste keer dat je me sloeg moet ik vier zijn geweest. Een hand, een flits, een afrekening. Mijn mond een vuur van aanraking.

Die keer dat ik je probeerde voor te lezen zoals mevrouw Callahan het me had geleerd, met mijn lippen bij je oor, mijn hand op die van jou, de woorden bewegend onder de schaduwen die we wierpen. Maar die daad (een zoon die zijn moeder onderwijst) zette onze hiërarchie op zijn kop, en daarmee onze identiteit, die in dit land toch al broos en beknot was. Na het gestotter en de hernemingen, de zinnen die verwrongen werden of in je keel bleven steken, na de schaamte over het falen, sloeg je het boek dicht. ‘Ik hoef niet te lezen,’ zei je met vertrokken gezicht, en je duwde je van de tafel af. ‘Ik kan zién – dat heeft me tot hier gebracht, of niet soms?’

Toen die keer met de afstandsbediening. Een rode striem op mijn onderarm waarover ik loog tegen mijn onderwijzers. ‘Ik ben gevallen toen ik tikkertje speelde.’

Die keer, op je zesenvertigste, dat je plotseling zin had om te kleuren. ‘Laten we naar Walmart gaan,’ zei je op een ochtend. ‘Ik heb kleurboeken nodig.’ Maandenlang vulde je de ruimte tussen je armen met alle kleurschakeringen die je niet kon uitspreken. *Magenta, vermiljoen, fuchsia, tin, jeneverbes, kaneel*. Elke dag zat je uren gebogen over landschappen met boerderijen, weilanden, Parijs, twee paarden op een door wind geteisterde vlakte, het gezicht van een meisje met zwart haar en een huid die je blanco, wit liet. Je hing er het huis mee vol, zodat het een klaslokaal van een basisschool leek. Toen ik je vroeg: ‘Waarom kleuren, waarom nu?’ legde je het saffierblauwe potlood neer en staarde dromerig naar een onaffe tuin. ‘Ik verdwijn er gewoon een tijdje in,’ zei je, ‘maar ik voel alles. Alsof ik nog steeds hier ben, in deze kamer.’

Die keer dat je de legodoos naar mijn hoofd smeed. Het hardhout bespikkeld met bloed.

‘Heb jij ooit een scène gemaakt,’ vroeg je, terwijl je een huis van Thomas Kinkade inkleurde, ‘om jezelf er vervolgens in te zetten?’

Heb je jezelf ooit van achteren bekeken terwijl je steeds verder en dieper dat landschap in ging, van jezelf vandaan?’

Hoe kon ik je vertellen dat wat je beschreef schrijven was? Hoe kon ik zeggen dat we elkaar uiteindelijk erg na staan, dat de schaduwen van onze handen, op twee verschillende pagina’s, met elkaar versmelten?

‘Het spijt me,’ zei je, en je verbond de snee op mijn voorhoofd. ‘Pak je jas. Je krijgt McDonald’s van me.’ Met kloppend hoofd doopte ik onder jouw toezienend oog kipnuggets in ketchup. ‘Je moet groter en sterker worden, oké?’

Gisteren herlas ik *Rouwdagboek* van Roland Barthes, het boek dat hij na de dood van zijn moeder een jaar lang elke dag schreef. *Ik heb het lichaam van mijn moeder gekend*, schrijft hij, *ziek en vervolgens stervend*. En daar stopte ik. Daar besloot ik jou te schrijven. Jou die nog leeft.

Die zaterdagen aan het eind van de maand waarop we, als je geld overhad na de rekeningen, naar het winkelcentrum gingen. Sommige mensen doften zich op om naar de kerk of naar etentjes te gaan; wij trokken onze mooiste kleren aan om naar een winkelcomplex bij snelweg 91 te gaan. Jij stond dan vroeg op, deed er een uur over om je op te maken, trok je mooiste zwarte lovertjesjurk aan, deed je ene paar gouden oorringen in, trok je zwarte laméschoenen aan. Vervolgens ging je op je knieën zitten om een handvol pomme door mijn haar te smeren, het te kammen.

Een vreemde die ons daar zou zien, kon niet vermoeden dat we onze boodschappen bij de buurtwinkel aan Franklin Avenue haalden, waar de drempel bezaaid was met gebruikte voedselbonnen, waar basisbenodigdheden als melk en eieren drie keer zoveel kostten als in de buitenwijken, waar de appels, gerimpeld en gekneusd, in een kartonnen doos lagen waarvan de bodem doorweekt was met varkensbloed dat uit de krat met losse varkenskarbonades was gelekt, het ijs allang gesmolten.

‘Laten we luxe chocolaatjes gaan halen,’ zei je dan, wijzend naar chocolatier Godiva. We haalden een papieren zakje met vijf of zes vierkante stukken chocola die we lukraak hadden uitgezocht. Dat was vaak alles wat we in het winkelcentrum kochten. Vervolgens haalden we er al lopend om beurten een uit, tot onze vingers inktachtig en zoet glansden. ‘Zo geniet je van je leven,’ zei je, en je zoog aan je vingers, waarvan de roze nagellak was geschilferd nadat je een week pedicures had gegeven.

Die keer met je vuisten, schreeuwend op de parkeerplaats, toen de late zon je haar rood etste. Mijn armen beschermden mijn hoofd tegen je knokkels die van alle kanten op me neerploften.

Die zaterdagen dat we door de gangen slenterden totdat de winkels een voor een hun stalen rolluik neerlieten. Dan begaven we ons naar de bushalte een eindje verderop; onze adem dreef boven ons, de make-up droogde op je gezicht. Onze handen waren leeg op onze handen na.

In het uitzicht uit mijn raam stond vanochtend, vlak voor zonsopkomst, een hert in een mist zo dicht en stralend dat het tweede hert, niet zo ver daarvandaan, eruitzag als de onaffe schaduw van het eerste.

Dat kun je inkleuren. Je kunt het ‘De geschiedenis van de herinnering’ noemen.

De trek kan op gang worden gebracht door de hoek van het zonlicht die een verandering aangeeft van jaargetijde, temperatuur, plantaardig leven en voedselvoorraad. Vrouwjesmonarchvlinders leggen onderweg eitjes. Elke geschiedenis heeft meer dan één draad, elke draad een verhaal van deling. De reis gaat over een afstand van bijna achtduizend kilometer, groter dan de lengte van dit land. De monarchvlinders die naar het zuiden vliegen zullen niet naar het noorden terugkeren. Elk vertrek is dus definitief. Alleen hun kin-

deren gaan terug; alleen de toekomst keert terug naar het verleden.

Wat is een land anders dan een grenzeloze zin, een leven?

Die keer bij de Chinese slager, toen je naar het geroosterde varken wees dat aan zijn haak hing. ‘De ribben lijken wel op die van een mens, nadat hij is verbrand.’ Je grinnikte kort, viel toen stil, haalde met een gekweld gezicht je portemonnee tevoorschijn en telde ons geld na.

Wat is een land anders dan de straf van een levenslange zin?

Die keer met een kan melk. Hij barstte op mijn schouderblad en een gestage witte regen viel op de tegels van de keuken.

Die keer bij Six Flags, toen je met me op de Superman-achtbaan ging omdat ik te bang was om dat alleen te doen. Hoe je na afloop overgaf met je hele hoofd in de vuilnisbak. Hoe ik in mijn gillende vreugde vergat ‘Dank je wel’ te zeggen.

De keer dat we naar Goodwill gingen en de winkelwagen volstapelden met spullen met een geel kaartje, omdat een geel kaartje die dag betekende dat je vijftig procent extra korting kreeg. Ik duwde de wagen voort, sprong op de stang aan de achterkant, gleed ervan af, voelde me rijk met onze overvloed aan afgedankte schatten. Het was jouw verjaardag. We smeten met geld. ‘Zie ik eruit als een echte Amerikaanse?’ vroeg je terwijl je een witte jurk tegen je aan drukte. Hij was een beetje te formeel, zodat er voor jou geen gelegenheid zou zijn hem te dragen, maar hij was informeel genoeg om de *mogelijkheid* in zich te bergen dat hij gebruikt zou worden. Een kans. Ik knikte glimlachend. De winkelwagen was inmiddels zo vol dat ik niet meer kon zien wat er vóór me was.

Die keer met het keukenmes – het mes dat je oppakte en vervolgens trillend neerlegde terwijl je zacht zei: ‘Wegwezen. Wegwezen.’ En ik rende de deur uit, door de zwarte zomerstraten. Ik rende tot ik vergat dat ik tien was, tot mijn hartslag het enige was wat ik van mezelf kon horen.

Die keer in New York City, een week nadat neef Phuong was omgekomen bij een auto-ongeluk, dat ik *uptown* op metrolijn 2 stapte en zijn gezicht zag, helder en rond toen de deuren opengingen; hij keek me recht aan, levend. Ik hapte naar adem, maar wist beter, dat het alleen maar een man was die op hem leek. Toch was ik ervan ondersteboven dat ik zag wat ik dacht nooit meer te zullen zien: de gelaatstrekken zo duidelijk, stevige kaak, hoog voorhoofd. Zijn naam sprong naar voren in mijn mond voordat ik hem kon onderscheppen. Bovengronds ging ik op een brandkraan zitten en belde jou. ‘Ma, ik heb hem gezien,’ fluisterde ik. ‘Ma, ik zweer dat ik hem heb gezien. Ik weet dat het belachelijk is, maar ik heb Phuong in de metro gezien.’ Ik had een paniekaanval. En jij wist dat. Je zweeg even en begon toen de melodie van ‘Happy Birthday’ te neurien. Ik was niet jarig, maar het was het enige liedje dat je in het Engels kende, en je zong door. En ik luisterde, de telefoon zo hard tegen mijn oor gedrukt dat er uren later nog een afdruk van een roze rechthoek op mijn wang zat.

Ik ben achtentwintig, een meter zestig lang, zesenvijftig kilo zwaar. Ik ben mooi vanuit precies drie gezichtshoeken en oerlelijk van alle andere kanten. Ik schrijf je vanuit een lichaam dat ooit het jouwe was. Dat wil zeggen: ik schrijf je als zoon.

Als we geluk hebben, is het einde van de zin het punt waar we zouden kunnen beginnen. Als we geluk hebben, wordt er iets doorgegeven, nóg een alfabet dat in bloed, pezen en neuronen is geschreven; voorouders die hun nakomelingen belasten met de stilzwijgende stimulans naar het zuiden te vliegen, zich naar de plek in het verhaal te begeven die door niemand kan worden overleefd.

Die keer in de nagelsalon dat ik je een klant hoorde troosten met een recent verlies. Terwijl je haar nagels lakte, praatte ze door haar

tranen heen. ‘Ik heb mijn schat verloren, mijn kleine meisje. Ik kan het niet geloven, ze was mijn sterkste, mijn oudste.’

Je knikte, je ogen rustig achter je masker. ‘Stil maar, stil maar,’ zei je in het Engels, ‘niet huilen. Jouw Julie,’ vervolgde je, ‘hoe zij sterven?’

‘Kanker,’ zei de dame. ‘En dan ook nog in de achtertuin! Ze is verdomme gewoon in de achtertuin gestorven!’

Je legde haar hand neer, nam je masker af. Kanker. Je boog je voorover. ‘Mijn moeder, zij ook sterven aan de kanker.’ Er viel een stilte. Je medewerkers gingen verzitten in hun stoel. ‘Maar wat gebeuren in achtertuin, waarom zij daar sterven?’

De vrouw droogde haar tranen. ‘Daar verblijft ze. Julie is m’n paard.’

Je knikte, deed je masker op en begon haar nagels weer te lakken. Toen de vrouw was weggegaan, smeed je het masker door het vertrek. ‘Een paard, godbetert?’ zei je in het Vietnamees. ‘Allemachtig, ik was al bereid om met bloemen naar het graf van haar dochter te gaan!’ De rest van die dag keek je onder het werken aan een of andere hand af en toe op en schreeuwde: ‘Het was godbetert een paard!’ en we moesten allemaal lachen.

Die keer op mijn dertiende toen ik eindelijk stop zei. Je hand in de lucht, mijn jukbeen brandend van de eerste klap. ‘Stop, ma. Hou daarmee op. Alsjeblieft.’ Ik keek je strak aan, zoals ik inmiddels had geleerd in de ogen te kijken van degenen die mij pestten. Jij wendde je af zonder iets te zeggen, trok je bruine wollen jas aan en liep naar de winkel. ‘Ik ga eieren halen,’ zei je over je schouder, alsof er niets was gebeurd. Maar we wisten allebei dat je me nooit meer zou slaan.

Monarchvlinders die de trek overleefden, gaven die boodschap door aan hun kinderen. De herinnering aan familieleden die aan de eerste winter waren bezweken werd in hun genen geweven.

Wanneer eindigt een oorlog? Wanneer kan ik je naam zeggen en

hem alleen je naam laten betekenen en niet wat je achterliet?

Die keer dat ik wakker werd op een inktblauw tijdstip, mijn hoofd – nee, het huis – vol zachte muziek. Mijn voeten op koel hardhout. Ik liep naar je kamer. Je bed was leeg. ‘Ma,’ zei ik boven de muziek uit, roerloos als een snijbloem. Het was Chopin, en het kwam uit de wc. De deur in roodachtig licht geëts, als de ingang van een plek die in brand stond. Ik zat ervoor te luisteren naar de ouverture en naar jouw regelmatige ademhaling. Ik weet niet hoe lang ik daar zat. Maar op een gegeven moment ging ik terug naar bed, trok de dekens tot mijn kin totdat het ophield, niet het lied, maar mijn getril. ‘Ma,’ zei ik weer, tegen niemand, ‘kom terug. Kom er weer uit.’

Je zei ooit tegen me dat het menselijk oog Gods eenzaamste schepping is. Dat er zoveel van de wereld door de pupil gaat en dat hij toch niets vasthoudt. Het oog, alleen in zijn kas, weet niet eens dat er nog een oog is, precies zo een, op tweeënhalve centimeter afstand, even hongerig, even leeg. Toen je de voordeur opendeed voor de eerste sneeuw in mijn leven, fluisterde je: ‘Kijk.’

Die keer dat je een mand sperziebonen stond te punten boven de gootsteen en je plompverloren zei: ‘Ik ben geen monster. Ik ben een moeder.’

Wat bedoelen we als we overlevende zeggen? Misschien is een overlevende de laatste die thuiskomt, de laatste monarchvlinder die op een tak neerstrijkt die al doorgebogen is van geesten.

De ochtend omsingelde ons.

Ik legde het boek neer. De punten van de groene bonen bleven knappen. Ze vielen als vingers in de stalen gootsteen. ‘Je bent geen monster,’ zei ik.

Maar ik loog.

Wat ik eigenlijk wilde zeggen was dat een monster niet iets heel vreselijks is om te zijn. Afkomstig van de Latijnse wortel *monstrum*, een goddelijke boodschapper van rampen, vervolgens aangepast door het Oudfrans zodat het een dier betekende met talloze oorsprongen: centaur, griffioen, sater. Een monster zijn is een hybride teken zijn, een vuurtoren: tegelijkertijd schuilplaats en waarschuwing.

Ik las dat ouders die aan PTSS lijdten hun kinderen eerder slaan. Misschien heeft dat toch een monsterlijke oorsprong. Door geweld te gebruiken tegen je kind, bereid je het misschien voor op oorlog. Zeg je dat het bezit van een kloppend hart nooit zo eenvoudig is als de taak van het hart om *ja ja ja* tegen het lichaam te zeggen.

Ik weet het niet.

Wat ik wel weet, is dat je me destijds bij Goodwill met glazige en opengesperde ogen de witte jurk overhandigde. ‘Kun jij dit lezen,’ vroeg je, ‘en me vertellen of dit vuurbestendig is?’ Ik doorzocht de zoom, bestudeerde de tekst op het label en zei, nog niet in staat om zelf te lezen: ‘Ja hoor.’ Zei het desondanks. ‘Ja hoor,’ loog ik, en hield de jurk op tot je kin. ‘Hij is vuurbestendig.’

Dagen later zou een buurjongen die voorbijreed op zijn fiets me precies die jurk zien dragen – ik had hem aangetrokken met het idee dat ik dan meer op jou leek – in de voortuin toen jij aan het werk was. De volgende dag zouden de kinderen me in de pauze *freak* noemen, en Amerikaanse synoniemen van homo: *fairy* en *fag*. Veel later zou ik leren dat die woorden ook varianten waren van *monster*.

Soms stel ik me voor dat de monarchvlinders niet de winter ontvluchten, maar de napalmwolken van je jeugd in Vietnam. Ik stel me voor dat ze ongedeerd uit de vuurzeeën vliegen, hun kleine zwartrode vleugeltjes wervelend als puin dat duizenden kilometers door de lucht is blijven dwarrelen, zodat je, als je omhoogkijkt, geen idee meer hebt van de explosie waaruit ze zijn voortgekomen, en alleen een familie vlinders ziet drijven in een schone, koele lucht, hun vleugels, na zoveel grote branden, eindelijk vuurbestendig.

‘Dat is heel goed om te weten, schat.’ Je staarde met een stalen gezicht over mijn schouder, de jurk voor je borst. ‘Dat is heel goed.’

Je bent een moeder, ma. Je bent ook een monster. Maar dat ben ik ook – daarom kan ik me niet van je afwenden. Daarom heb ik Gods eenzaamste schepping genomen en jou erin geplaatst.

Kijk.

In een vorig kladje van deze brief, eentje dat ik inmiddels heb verwijderd, vertelde ik je hoe ik schrijver ben geworden. Hoe ik als eerste in onze familie naar de universiteit ging, maar die kans verspilde aan een studie Engels. Hoe ik mijn stomme middelbare school ontvluchtte om mijn dagen in New York door te brengen, verdiept in stapels bibliotheekboeken. Ik las obscure teksten van dode mensen, van wie de meesten nooit hadden kunnen denken dat een gezicht als het mijne boven hun zinnen hing – en al helemaal niet dat die zinnen mijn redding zouden zijn. Maar dat alles doet er nu niet toe. Wat ertoe doet is dat al die dingen, ook al wist ik het toen nog niet, me hier hebben gebracht, naar deze pagina, om je alles te vertellen wat je nooit zult weten.

Wat er is gebeurd is dat ik ooit een jongen was zonder blauwe plekken. Ik was acht toen ik in de tweekamerflat in Hartford naar het slapende gezicht van grootmoeder Lan staarde. Hoewel ze jouw moeder is, lijkt ze helemaal niet op jou. Haar huid is drie tinten donkerder, de kleur van zand na een stortbui, en in het skeletachtige gezicht schitteren de ogen als glasscherven. Ik kan niet zeggen wat me ertoe bracht de groene stapel soldaatjes achter te laten en naar de plek te lopen waar ze onder een deken op het hardhout lag, de armen over haar borst gevouwen. In haar slaap bewogen haar ogen achter hun leden. Haar zesenvijftig jaar hadden haar voorhoofd gestriemd met diepe rimpels. Een vlieg streek neer bij haar mondhoek en schoot toen naar de rand van haar paarsachtige lippen. Door haar linkerwang sidderde even een zenuwtrek. De huid, vol met grote

zwarte poriën, rimpelde in het zonlicht. Ik had nog nooit zoveel beweging tijdens de slaap gezien, behalve bij honden, rennend in dromen die niemand van ons ooit zal kennen.

Maar het was roerloosheid, besef ik nu, waarnaar ik op zoek was, niet van haar lichaam, dat zich tijdens haar slaap bleef verroeren, maar van haar geest. Alleen in deze sidderende rust koelde haar brein, dat in wakkere toestand onstuimig en opvliegend was, af tot iets als kalmte. Ik kijk naar een vreemde, dacht ik, wier lippen zich plooiden in een uitdrukking van tevredenheid die niet hoorde bij de wakkere Lan die ik kende, degene wier zinnen rammelend uit haar ratelden, aangezien haar schizofrenie sinds de oorlog alleen maar erger was geworden. Maar ik had haar altijd als een onstuimig mens gekend. Zo vroeg als ik me kan herinneren fladderde ze voor mijn ogen heen en weer, van zinnig naar onzinnig. Daarom was het, nu ik haar bekeek zoals ze daar rustig lag in het middaglicht, alsof ik terugkeek in de tijd.

Het oog ging open. Glazig door een melkachtig vlies van slaap verwijddde het zich om mijn beeld in zich op te nemen. Ik stond tegenover mezelf, vastgepind door de lichtstraal door het raam. Toen ging het tweede oog open, dit enigszins roze, maar helderder. ‘Heb je honger, Hondje?’ vroeg ze met een uitdruktingsloos gezicht, alsof ze nog sliep.

Ik knikte.

‘Wat moeten we eten in deze tijd?’ Ze gebaarde om zich heen in de kamer.

Een retorische vraag, besloot ik, en beet op mijn lip.

Maar ik had ongelijk. ‘Ik zei: wát kunnen we eten?’ Ze ging rechtop zitten, haar schouderlange haar was achter haar uitgespreid als een figuur uit een tekenfilm dat net met TNT is opgeblazen. Ze kroop naar me toe, ging op haar hurken zitten voor de speelgoed-soldaatjes, pakte er een van de stapel, kneep het vast tussen haar vingers en bestudeerde het. Haar nagels, door jou met je gebruikelijke precisie perfect gelakt en gemanicurd, waren het enige smette-

loze aan haar. Beschaafd en met een robijnrode glans staken ze af tegen haar vereelde en gekloofde knokkels toen ze het soldaatje, een radio-operator, vasthield en het onderzoekend bekeek alsof het een pas opgegraven artefact was.

Met een radio op zijn rug hurkt het soldaatje op één knie en schreeuwt tot in eeuwigheid in de ontvanger. Zijn uitrusting wijst erop dat hij in wo II vecht. ‘Wie jij bent, messieur?’ vroeg ze het plastic mannetje in gebroken Engels en Frans. Met één onverhoedse beweging duwde ze zijn radio tegen haar oor en luisterde ingespannen, haar ogen op mij gericht. ‘Weet je wat ze tegen me zeggen, Hondje?’ fluisterde ze in het Vietnamees. ‘Ze zeggen...’ Ze hield haar hoofd scheef en boog zich naar me toe. Haar adem was een mengeling van Ricola-kruidentabletten en de zware geur van slaap, het hoofd van het groene mannetje werd opgeslokt door haar oor. ‘Ze zeggen dat goede soldaten alleen winnen als hun grootmoeder hen voedt.’ Ze liet één enkele onderdrukte giechel ontsnappen en viel toen stil met een plotseling uitdrukingsloze blik, legde de radioman in mijn hand en sloot die tot een vuist. Op die manier stond ze op en schuifde naar de keuken; haar sandalen klepperden achter haar aan. Ik greep de boodschap vast, de plastic antennes staken in mijn handpalm terwijl door een muur van burens het geluid van reggaemuziek gedempt de kamer in sijpelde.

Ik heb en had vele namen. Hondje was de naam die Lan me gaf. Wat bezielde een vrouw die zichzelf en haar dochter naar bloemen vernoemde om haar kleinzoon een hond te noemen? Welke vrouw deed zo iets? Een vrouw die op haar familie past. Zoals je weet wordt in het dorp waar Lan is opgegroeid een kind, vaak het kleinste of zwakste van de kudde, zoals ik, vernoemd naar de verachtelijkste dingen: demon, spookkind, varkenssnuif, apengebroad, buffelkop, bastaard – hondje was nog een van de meer tedere namen. Want

de boze geesten die door het land waarden op zoek naar gezonde, mooie kinderen, hoorden dan de naam van iets afzichtelijks en gruwelijks geroepen worden om binnen te komen voor het eten, en sloegen het huis over en spaarden het kind. Van iets houden betekent dus dat je het naar iets zo waardeloos vernoemt dat het misschien onaangetast blijft – en in leven. Een naam, ijl als lucht, kan ook een schild zijn. Een Hondje-schild.

Ik zat op de tegelvloer van de keuken en keek toe hoe Lan twee dampende bergen rijst in een porseleinen kom schepte die met indigo ranken was beschilderd. Ze pakte een theepot en goot een stroom jasmijnthee over de rijst, precies genoeg om een paar korrels in de lichte, amberkleurige vloeistof te laten drijven. Terwijl we op de grond zaten, gaven we de geurige, dampende kom aan elkaar door. Het smaakte zoals je je voorstelde dat fijngestampde bloemen smaakten: bitter en droog, met een intense, zoete nasmaak. ‘Echt boerenkost.’ Lan grijnsde. ‘Dit is onze snack, Hondje. Dit is onze McDonald’s!’ Ze hield haar hoofd scheef en liet een enorme wind. Ik volgde haar voorbeeld en liet er zelf ook een, wat ons allebei met de ogen dicht in lachen deed uitbarsten. Toen hield ze op. ‘Opeten.’ Ze wees met haar kin naar de kom. ‘Elke korrel rijst die je laat liggen is een worm die je moet eten in de hel.’ Ze schoof het elastiekje van haar pols en bond haar haar in een knot.

Ze zeggen dat een trauma niet alleen de geest aantast, maar ook het lichaam, het spierstelsel, de gewrichten en de houding. Lans rug was permanent gebogen – zo erg dat ik haar hoofd nauwelijks kon zien als ze bij de wasbak stond. Alleen haar haarknot zag je op en neer gaan terwijl ze zich waste.

Ze wierp een blik op de plank van de provisiekast, die leeg was op één halfvolle pot pindakaas na. ‘Ik moet meer brood kopen.’

Op een avond, een dag of twee voor Onafhankelijkheidsdag, staken de burens vuurwerk af vanaf een dak een paar huizen verderop. Fosforescerende strepen doorsneden de paarse, door lichtvervuiling aangetaste hemel en scheurden uiteen in enorme explosies die weergalmden door onze flat. Ik lag te slapen op de vloer van de woonkamer, tussen jou en Lan in geklemd, toen ik de warmte van haar lichaam, dat de hele avond tegen mijn rug was gedrukt, voelde verdwijnen. Toen ik me omdraaide, zat ze op haar knieën woest aan de dekens te krabben. Voordat ik kon vragen wat er was, bedekte haar koude, natte hand mijn mond. Ze legde haar vinger op haar lippen.

‘Ssst. Als je schreeuwt,’ hoorde ik haar zeggen, ‘zullen de mortieren weten waar we zijn.’

Het in haar ogen weerspiegelde straatlicht wierp gelige vlekken op haar donkere gezicht. Ze greep mijn pols vast en trok me naar het raam, waar we op onze hurken, dicht bij elkaar gekropen onder de vensterbank, gingen zitten luisteren naar de knallen die boven ons weerkaatsten. Langzaam leidde ze me naar haar schoot en we wachtten.

In gefluisterde uitbarstingen praatte ze door over de mortieren. Haar hand bedekte zo nu en dan het onderste deel van mijn gezicht – de geur van knoflook en tijgerbalsem was scherp in mijn neus. We moeten zo twee uur lang hebben gezeten, haar hartslag regelmatig op mijn rug terwijl de kamer grijs begon te worden, en vervolgens in indigo werd gedompeld. Twee slapende, in dekens gewikkelde gedaanten werden onthuld, die op de vloer voor ons lagen uitgestrekt: jij en je zuster, Mai. Jullie leken op zachte bergketens op een besneeuwde toendra. Mijn familie, dacht ik, werd gevormd door dit arctische landschap, eindelijk vredig na een avond vol artillerievuur. Toen Lans kin zwaar werd op mijn schouder, haar uitademingen gelijkmatiger werden in mijn oor, wist ik dat ze zich ten slotte bij haar dochters had gevoegd in de slaap, en de sneeuw in juli – glad, totaal en naamloos – was het enige wat ik kon zien.